

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-65-22>

УДК [331.101.262+332.33+330.15]-049.7(477.44)

Томашук І.В.

асистент кафедри аналізу та статистики,
Вінницький національний аграрний університет

Tomashuk Inna

Vinnitsia National Agrarian University

ОСНОВНІ СКЛАДНИКИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

MAIN CONSTITUENTS OF THE RESOURCES POTENTIAL OF THE VINNITSK REGION AND AREAS OF IMPROVEMENT OF ITS USE

Найважливішим завданням поліпшення економічного розвитку Вінницького регіону є ефективне використання його ресурсного потенціалу. Зростання економічного потенціалу регіону можливе за рахунок підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, шляхом більш повного застосування внутрішніх резервів та системного розроблення програм державної підтримки. Підвищення ефективності і водночас економне використання наявних ресурсів, збереження при цьому довкілля в належному стані для наступних поколінь потребує надійних практичних підходів, які є складниками Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2019 рік. Ефективним базовим підходом до поліпшення використання ресурсів Вінницького регіону, його потенціалу є розвиток територіального управління, що пов'язано з реальним зміцненням місцевого самоврядування і підвищенням результативності регіональної політики.

Ключові слова: ресурсний потенціал, трансформаційні процеси, регіональна політика, регіональний розвиток.

Важнейшей задачей улучшения экономического развития Винницкого региона является эффективное использование его ресурсного потенциала. Рост экономического потенциала региона возможен за счет повышения эффективности деятельности субъектов хозяйствования путем более полного использования внутренних резервов и системной разработки программ государственной поддержки. Повышение эффективности и одновременно экономное использование имеющихся ресурсов, сохранение при этом окружающей среды в надлежащем состоянии для следующих поколений требует надежных практических подходов, которые являются составляющими Программы экономического и социального развития Винницкой области на 2019 год. Эффективным базовым подходом к улучшению использования ресурсов Винницкого региона, его потенциала является развитие территориального управления, что связано с реальным укреплением местного самоуправления и повышением результативности региональной политики.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, трансформационные процессы, региональная политика, региональное развитие.

The most important task of improving the economic development of the Vinnytsia region is the effective use of its resource potential. Increasing the economic potential of the region is possible by increasing the efficiency of business entities, through fuller use of internal reserves and the systematic development of state support

programs. Improving efficiency and at the same time economical use of available resources, while preserving the environment in a proper state for the next generations, requires reliable practical approaches, which are the components of the Vinnytsia Economic and Social Development Program for 2019. Effective basic approach to improving the use of resources of Vinnytsia region, its potential is the development of territorial administration, which is associated with the real strengthening of local self-government and improving the effectiveness of regional policy. It is determined that the role of the human factor is increasing on the efficiency of the use of the resource potential. Economically active population with its quantitative and qualitative characteristics is the carrier of the labor potential of Vinnytsia region. The result of realizing the labor potential of the region is a specific set of consumer values that meets the needs of the population at this stage of its development. The economic potential of the Vinnytsia region is connected to the ability of economic resources available within the region, to ensure the production of maximum possible volume of goods and services that meet the needs of society at the given stage of its development. Currently, the economic potential of Vinnytsia region variable and depends on the quantity and quality of economic resources available in the region at the moment. At the same time, the quantitative characteristics of economic resources is obshirnym factor to increase the economic potential of the region, and quality – intensive. In General, the economic potential was characterized as a total resource potential of production and economic activity – the total productivity of natural, human and physical production resources.

Key words: resource potential, transformation processes, regional policy, regional development.

Постановка проблеми. Вінницький регіон є цілісною, відносно незалежною територіально-економічною системою і концентрує на своїй території певний комплекс ресурсів як економічну базу перетворень, від характеру, структури та ступеня використання яких залежить його подальший соціально-економічний розвиток. Вирішення важливих соціально-економічних проблем розвитку Вінницького регіону багато в чому залежить від масштабів та характеру трансформаційних процесів, ефективності та активізація яких тісно взаємопов'язані з найбільш повним використанням усіх компонентів наявного ресурсного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань регіонального розвитку та оцінки використання ресурсного потенціалу регіону присвячено багато розробок вітчизняних учених: І.В. Гончарук, Л.М. Бондаренко, М.К. Орлатого, С.А. Романюк, І.О. Дегтярьова, В.Ф. Семенова, О.І. Руденко та інших.

Незважаючи на глибокі наукові дослідження окремих напрямів розвитку та використання ресурсного потенціалу регіонів, подальшого комплексного вивчення потребують основні складники ресурсного потенціалу Вінницького регіону та напрями удосконалення його використання. Вимагають розв'язання проблеми основних складників та оцінки ефективності розпорядження ресурсним потенціалом регіону, завдання ре-

гулювання та управління цим процесом, збалансованості розвитку регіональної господарської системи з регіональним потенціалом. Усе це зумовлює доцільність комплексного дослідження основних складових частин ресурсного потенціалу Вінницького регіону та напрямів удосконалення його використання, а також розроблення практичних рекомендацій із формування і використання ресурсного потенціалу регіону в нових умовах становлення економіки ринкового типу.

Мета статті полягає у вивченні основних складників ресурсного потенціалу Вінницького регіону та розробленні практичних рекомендацій з удосконалення його використання.

Виклад основного матеріалу. Ефективність розвитку Вінницького регіону визначається типом та якістю відтворювальних процесів, які зумовлюються інтенсивністю використання їхнього ресурсного потенціалу, зокрема природно-ресурсного, виробничого, трудового, фінансового, інфраструктурного, інвестиційного, інтелектуального та інших. Однак на сучасному етапі регіонального розвитку, особливостей трансформаційних процесів, упровадження ринкових відносин поступово зміцнюються пріоритети розвитку і розміщення продуктивних сил регіону, втрачається значення одних видів ресурсів і посилюється, зростає роль інших, які набувають вирішального значення в розвитку економіки регіону [6; 7]. Це актуалізує визначення складу, структури ресурсного

потенціалу регіону, реструктуризації, пошуку шляхів його раціонального використання в нових умовах господарювання, обґрунтування механізмів удосконалення регіонального управління в напрямі повноти застосування ресурсної бази регіону, розроблення адекватних форм і методів регулювання цього процесу, що забезпечить ефективне розпорядження ресурсами як основу ефективного розвитку регіональної господарської системи.

Прогнозування Винниччини залежить від шляхів мобілізації ресурсного потенціалу. Зарубіжний досвід показує, що навіть за дефіциту природних ресурсів можна досягти значних економічних та соціальних результатів шляхом ефективного використання наявного трудового та адміністративного потенціалу.

Метою розвитку сучасного Винницького регіону є ефективне використання природних і людських ресурсів та досягнення рівня розвитку, який би забезпечував високі стандарти якості життя і достатні умови для національної безпеки. Ефективним базовим підходом до поліпшення використання ресурсів Винницького регіону, його потенціалу є розвиток територіального управління, що пов'язано з реальним зміцненням місцевого самоврядування

і підвищенням результативності регіональної політики [2; 6]. Нові державно-управлінські реформи у Винницькому регіоні мають спрямовуватися на ефективне використання ресурсного потенціалу всіх його територій.

Загальне поліпшення реалізації потенціалу регіону може відбутися навіть у разі більш ефективного використання будь-яких із наявних ресурсів, однак цього не може статися без якісного поліпшення управління на всіх рівнях – держави, регіону, області, району, міста, селища, села, а головне – підприємств, які безпосередньо забезпечують додану вартість для регіону (табл. 1).

У сьогоднішньому контексті зростає роль людського фактора. Носієм трудового потенціалу Винницького регіону є економічно активне населення зі своїми кількісними та якісними характеристиками. Результатом реалізації трудового потенціалу регіону є специфічний набір споживчих цінностей, який відповідає потребам населення на сучасному етапі його розвитку (табл. 2) [3; 7].

Кількісно трудовий потенціал характеризується чисельністю трудових ресурсів, їхньою статтю та віковою структурою, регульованою тривалістю робочого часу, середньою

Таблиця 1

Валовий регіональний продукт Винницької області

	2012	2013	2014	2015	2016	2016+/- 2015
У фактичних цінах, млн.грн						
Валова додана вартість в основних цінах, млн.грн	28995	32740	39289	51605	63598	11993
Валова додана вартість в основних цінах у розрахунку на одну особу, грн	17782	20176	24337	32125	39841	7716
Податки за виключенням субсидій на продукти	4029	3451	4701	8266	10813	2547
Валовий регіональний продукт	33024	36191	43990	59871	74411	14540
Частка регіону в загальному обсязі валового регіонального продукту України, відсотків	2,3	2,4	2,8	3,0	3,1	0,1
Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн	20253	22303	27249	37270	46615	9345
Відсотків до попереднього року						
Валовий регіональний продукт	103,7	104,8	104,6	97,1	106,5	9,4
Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу	104,1	105,3	105,1	97,6	107,2	9,6
Валова додана вартість в основних цінах	103,9	107,0	103,8	96,8	106,4	9,6
Валова додана вартість в основних цінах у розрахунку на одну особу	104,3	107,5	110,1	97,3	107,0	9,7

Джерело: сформовано на основі [5]

Таблиця 2

Показники компонентів трудового потенціалу людини

Компоненти трудового потенціалу людини	Показники
Здоров'я	Працездатність. Час відсутності на роботі через хворобу
Моральність	Відносини з людьми
Творчий потенціал	Творчі здібності
Активність	Прагнення до реалізації здібностей. Заповзятливість
Організованість	Акуратність, раціональність, дисциплінованість, дбайливість, порядність
Освіта	Знання. Кількість років навчання у школі та іншому навчальному закладі
Професіоналізм	Уміння. Рівень кваліфікації. Загальна культура
Ресурси робочого часу	Час зайнятості протягом року

Джерело: сформовано за результатами дослідження

фізичною здатністю людини брати участь у роботі на певному рівні її інтенсивності тощо [3].

У цьому контексті доходи населення Вінницького регіону мають істотний вплив на ефективність використання трудового потенціалу в регіоні (табл. 3).

Аналіз структури доходів населення Вінницького регіону показує, що найбільша питома вага належить заробітній платі, яка у 2017 році становила 38,9%, у порівнянні з 2016 роком цей показник збільшився на 3,2% (рис. 1).

Одним із показників, що характеризує якість життя населення Вінницької області, є витрати та заощадження. Згідно з таблицею 4 у 2017 році витрати та заощадження населення порівняно з 2016 роком збільшилися на 19243 млн. грн.

Згідно з даними офіційного сайту Вінницької ОДА обсяги експорту товарів Вінницького регіону у січні – листопаді 2018 р. становили 1268,4 млн. дол. США, а імпорту – 519,9 млн. дол. Порівняно із січнем – листопадом 2017 р. експорт та імпорт збільшилися

відповідно на 13,8% (або 154,1 млн. дол.) та на 40,5% (або 149,8 млн. дол.). Баланс зовнішньої торгівлі стабільно продовжує залишатись позитивним і становить 748,5 млн. дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 2,44 (у січні – листопаді 2017 р. – 3,01). Зовнішньоторговельні операції з товарами суб'єкти господарювання області здійснювали з партнерами із 137 країн світу [4].

За даними моніторингу протягом 2018 року в області започаткували діяльність 11759 новостворених суб'єктів господарювання, що на 2,8% менше, ніж у 2017 році, із яких 1334 – юридичних осіб (на 1,9% більше) та 10425 – фізичних осіб-підприємців (на 3,3% менше). Одночасно припинили господарську діяльність 11167 суб'єктів господарювання (339 – юридичних осіб та 10828 – фізичних осіб-підприємців), що на 44,3% менше, ніж у 2017 році.

Найбільше новостворених суб'єктів господарювання юридичних осіб у м. Вінниці – 713, або 53,4% від загальної кількості новостворених юридичних осіб. Найбільше

Таблиця 3

Доходи населення (млн. грн)

Назва показника	2005	2010	2014	2015	2016	2017	2017+/-2016
Доходи – усього	12193	33602	49418	60923	71888	91131	19243
Заробітна плата	4215	10977	16045	19989	25692	35439	9747
Прибуток та змішаний дохід	2715	7194	12443	16277	19043	21804	2761
Доходи від власності (одержані)	354	1958	2279	2492	2447	2840	393
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	4909	13473	18651	22165	24706	31048	6342
з них: соціальні допомоги	2985	7724	10925	12062	12522	14488	1966

Джерело: сформовано на основі [5]

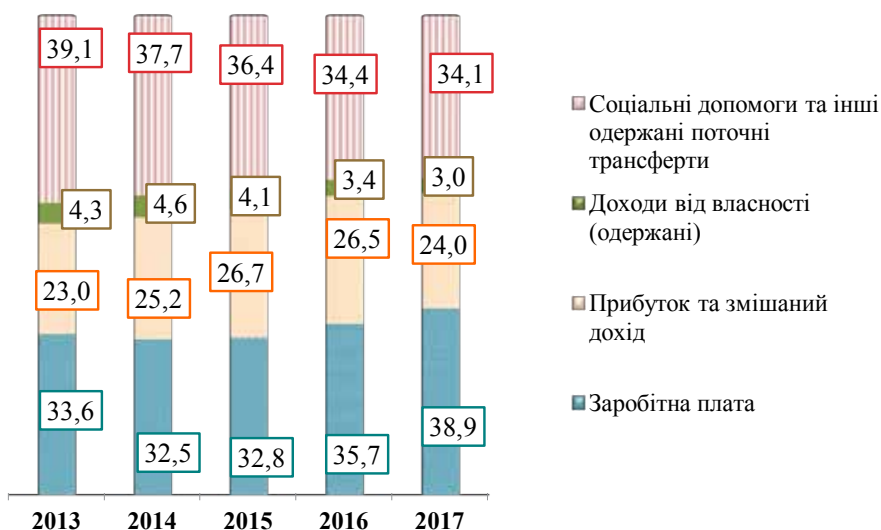

Рис. 1. Структура доходів населення Вінницької області, %

Джерело: сформовано на основі [4]

Таблиця 4

Витрати та заощадження населення Вінницької області, 2005-2017 рр. (млн. грн.)

Назва показника	2005	2010	2014	2015	2016	2017	2017+/-2016
Витрати та заощадження – усього	12193	33602	49418	60923	71888	91131	19243
у тому числі							
придбання товарів та послуг	8699	24743	44229	54875	66184	84137	17953
доходи від власності, сплачені	64	500	303	331	295	87	-208
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	543	1768	4323	4272	5086	6830	1744
нагромадження нефінансових активів	177	838	-681	-664	-910	-1283	373
приріст фінансових активів	2710	5753	1244	2109	1233	1360	127

Джерело: сформовано на основі [5]

новостворених фізичних осіб-підприємців серед районів у Вінницькому (6,3% від загальної кількості новостворених фізичних осіб-підприємців), Немирівському – 3,2%, Шаргородському – 3,1%, Калинівському – 2,9%, Тульчинському – 2,8% та Крижопільському – 2,4% районах. Серед міст обласного значення: у м. Вінниці – 37,4% від загальної кількості новостворених фізичних осіб-підприємців, у м. Могилів-Подільському – 3,3%.

Сума надходжень до бюджетів усіх рівнів від діяльності суб'єктів малого підприємництва у 2018 році становить 4077,7 млн. грн., або 29,3% від загальних обсягів надходжень, що на 24,8% більше, ніж у 2017 році. Сума над-

ходжень до місцевих бюджетів від діяльності суб'єктів малого підприємництва у 2018 році порівняно з 2017 роком зросла на 23,4%, або на 434,6 млн. грн., і становить 2288,8 млн. грн., а їхня частка в загальній сумі надходжень до місцевих бюджетів становить 29,5%.

Ефективне функціонування суб'єктів господарювання Вінницького регіону потребує створення сприятливого регуляторного середовища та підтримки у використанні можливостей для розвитку, у тому числі ресурсних. Формування ефективних механізмів вирішення цих проблем потребує всебічного, систематичного вивчення удосконалення використання ресурсного потенціалу регіону,

його складників та відповідного вітчизняного та зарубіжного досвіду управління.

Поліпшення використання ресурсного потенціалу регіону залежатиме від трансформації економічних реформ у Вінницькому регіоні, що сприятиме інтегрованому використанню його ресурсного потенціалу, який є одним із основних важелів посилення позитивних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону, а також пріоритетною метою регіональної політики [2; 6]. У цьому контексті ефективна реалізація соціально-економічної трансформації значною мірою залежить від використання ресурсного потенціалу регіону, оскільки гармонійний і збалансований розвиток його компонентів є вирішальною умовою його розвитку. Ефективне функціонування ринкової економіки в регіоні вимагає складних завдань, включаючи найбільш повне використання потенційних можливостей, формування здатності швидко адаптуватися до мінливої ринкової ситуації.

Ефективність регіонального розвитку також залежить від діяльності територіальних громад, що значною мірою визначається тим, наскільки результативно вони використовують ресурси, які є в їх розпорядженні, та становлять їхній ресурсний потенціал [7; 9]. Ресурсний потенціал відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки розвитку регіону. Його можна оцінити за допомогою всебічного аналізу набору ресурсів – внутрішніх компонентів потенціалу.

Економічний потенціал Вінницького регіону – це поєднана здатність економічних ресурсів, наявних у межах регіону, забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ та послуг, що відповідають потребам суспільства на сучасному етапі його розвитку [6].

Рівень економічної та соціальної ефективності використання ресурсного потенціалу Вінницького регіону залежить від багатьох факторів, які класифікуються за певними характеристиками (табл. 5).

Таблиця 5

Основні чинники зростання ефективності виробничо-економічного потенціалу Вінницького регіону

	Ознаки	Характеристика ознак
I→	За видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення).	Групування факторів на цій основі чітко визначає джерела підвищення ефективності: підвищення продуктивності праці та зниження зарплатомісткості виробництва (економія витрат на живу працю), зниження капіталомісткості та матеріаломісткості виробництва (економія трудових витрат), а також раціональне використання природних ресурсів (споживання природних ресурсів).
II→	За напрямками розвитку та вдосконалення виробництва (діяльності).	Визначальними напрямками є: - прискорення науково-технічного та організаційного прогресу (вдосконалення техніко-технологічного рівня виробництва; вдосконалення структури виробництва, організаційних систем управління, форм і методів організації діяльності, її планування та мотивація); - підвищення якості та конкурентоспроможності продукції (послуг); - всебічний розвиток та вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.
III→	За місцем реалізації в системі управління виробництвом.	Особливо важливим є відокремлення внутрішніх (внутрішньогосподарських) та зовнішніх (народногосподарських) чинників, а також відокремлення ряду внутрішніх факторів на так звані «тверді і м'які». Класифікація внутрішніх факторів на «тверді» та «м'які» досить умовна, але широко використовується у зарубіжній практиці управління. Конкретна назва цих груп факторів запозичена з комп'ютерної термінології, згідно з якою сам комп'ютер називають «важкими товарами», а програмне забезпечення – «м'яким товаром». За аналогією «жорсткі» фактори – це ті, які мають фізичні характеристики, вимірюються, а «м'які» – ті, які фізично не можуть відчувати, але вони мають важливе значення для управління економікою трудових колективів.

Джерело: сформовано за результатами дослідження

Нині економічний потенціал Вінницької області мінливий і залежить від кількості та якості економічних ресурсів, наявних у регіоні натеper. Водночас кількісні характеристики економічних ресурсів є обширним фактором для збільшення економічного потенціалу регіону, а якісні – інтенсивним. Але перш ніж ця категорія була визначена, вона розвивалася і змінювалася в різні періоди економічного розвитку. Протягом різних історичних етапів концепція економічного потенціалу включала різні компоненти, серед яких останнім часом були враховані: потенціал природних ресурсів, потенціал людських ресурсів та потенціал виробничих потужностей галузей суспільного виробництва. Загалом економічний потенціал характеризувався як сукупний ресурсний потенціал виробничо-господарської діяльності – сукупна продуктивність природних, людських та матеріально-виробничих ресурсів. Класичний розрахунок економічного потенціалу базувався на простій сумі складників [6]:

$$EP = P_{np} + P_{lr} + P_{mvr},$$

де EP – економічний потенціал;

P_{np} – потенціал природних ресурсів – продуктивність природних ресурсів;

P_{lr} – потенціал людських ресурсів – сукупна здатність до праці людей – учасників виробництва;

P_{mvr} – потенціал галузей матеріального виробництва (промисловості та сільського господарства) й інфраструктури – їхня здатність до виробництва товарів і послуг.

Цей розрахунок економічного потенціалу притаманний індустріальному суспільству.

Сьогодні економічна наука використовує розширене поняття економічного потенціалу з урахуванням додаткових аспектів: функціонування потенціалу наукової (інформаційно-технологічної) сфери, соціальної інфраструктури, ринкової інфраструктури, еколого-економічних, соціально-географічних та соціально-політичних факторів розвитку суспільства. Тобто економічний потенціал – це ресурси регіону, які за повного використання дають можливість виробляти максимальний валовий національний продукт (ВНП), що безпосередньо відбивається на економіці країни загалом.

Сьогодні Вінницька область характеризується тим, що реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) у 2018 р. порівняно з 2017 р. збільшився на 3,3%. Номінальний ВВП становив 3558,7 млрд. грн, а ВВП у розрахунку на одну особу – 84 190 грн. (рис. 2) [4].

Особливість Вінницького регіону (як суб'єкта господарювання), на відміну від інших економічних структур економічної системи, полягає в тому, що крім врахування природних, трудових, фінансових потенціалів окремих виробничих одиниць на регіональному рівні враховується такий фактор, як територія – за допомогою нової якості кооперації на територіальному рівні.

Таким чином, економічний потенціал регіону – це сукупна продуктивність всієї ресурсної бази господарського комплексу – потужність усіх продуктивних сил регіону:

$$EP = Kc(\sum P_{np} + \sum P_{lr} + \sum P_{mvr}) = E_k - enP,$$

де Kc – загальний коефіцієнт синергії сукупного ресурсного потенціалу, що враховує

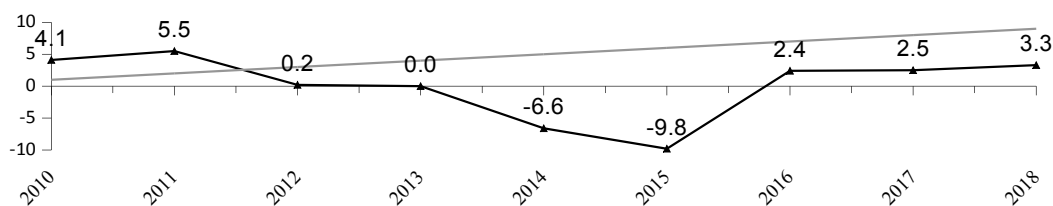

Рис. 2. Валовий внутрішній продукт у I-IV кварталах 2018 року й у 2018 році (зміна реального ВВП у% до попереднього року)

Джерело: сформовано на основі [4]

явище, за якого сукупна продуктивність елементів системи є вищою за просту суму окремих її елементів. *Kc* залежить від рівня комплексності використання елементів сукупного ресурсного потенціалу економічної діяльності.

ΣPrn – природно-ресурсний потенціал, сукупна максимальна продуктивність усіх компонентів природних ресурсів і природних умов конкретного регіону;

ΣPlr – потенціал людських ресурсів, сумарний людський капітал, сукупна максимальна продуктивність робочої сили в усіх сферах господарської діяльності;

ΣPkr – потенціал господарського комплексу регіону – сукупні максимальні потужності з виробництва товарів і послуг усіх об'єктів господарювання регіону, сукупна продуктивність галузей матеріального виробництва, виробничої інфраструктури та соціальної сфери;

Ек-енП – еколого-економічний потенціал регіону – максимально можлива сукупна продуктивність усього комплексу продуктивних сил за умов збереження здатності природного середовища до функціонування та самовідтворення [6].

Нині з метою покращення соціально-економічних умов проживання громадян Вінницьчини Вінницький регіон потребує визначення можливих напрямів реалізації внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності наявних підприємств та організацій, які неоднакові за мірою впливу, ступенем використання та контролю. У зв'язку з цим виникає необхідність конкретизації напрямів дії та використання головних внутрішніх й зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання Вінницького регіону (табл. 6).

Таблиця 6

Основні чинники підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу Вінницького регіону

Складники	Характеристика
1	2
Технологічні нововведення	Особливо сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій мають найважливіший вплив на рівень та динаміку ефективності використання виробничого потенціалу (надання послуг). За принципом ланцюгової реакції вони викликають значні (часто радикальні) зміни технічного рівня та продуктивності технологічного обладнання, методів і форм організації трудових процесів, навчання та кваліфікації персоналу тощо.
Устаткування	Належить провідне місце в програмі підвищення ефективності використання виробничого потенціалу, а також різної діяльності суб'єктів господарювання. Продуктивність діючого устаткування залежить не тільки від його технічного рівня, а й від належної організації ремонтно-технічного обслуговування, оптимальних, строків експлуатації, змінності роботи, завантаження в часі тощо.
Матеріали та енергія	Вони позитивно впливають на рівень ефективності діяльності, якщо вирішуються проблеми збереження ресурсів, зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції (послуг), раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів та джерел постачання в регіоні.
Самі продукти праці (вироби)	Їх якість та зовнішній вигляд (дизайн) також є важливими факторами ефективності діяльності суб'єктів господарювання в регіоні. Рівень останніх повинен співвідноситися з корисною вартістю, тобто ціною, яку покупець готовий платити за товар відповідної якості. Однак для досягнення високої економічної ефективності просто корисності товару недостатньо. Продукція, що пропонується регіоном для продажу, повинна з'являтися на ринку в потрібному місці, в потрібний час і за цілком обґрунтованою ціною. У зв'язку з цим суб'єкт господарювання повинен забезпечити відсутність організаційних та економічних бар'єрів між виробництвом продукції (наданням послуг) та окремими етапами маркетингових досліджень.
Працівники	Основним джерелом і визначальним фактором зростання ефективності діяльності є працівники – керівники, спеціалісти. Ділові якості працівників, підвищення продуктивності їх праці багато в чому обумовлені дієвим мотиваційним механізмом в регіоні (в організації), підтримкою сприятливого соціального мікроклімату в трудовому колективі.

1	2
Організація	Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні стандарти управління характеризують хорошу організацію діяльності в регіоні, що забезпечує необхідну спеціалізацію та координацію процесів управління, а отже, і більш високий рівень ефективності будь-якого складного виробництва та економічної системи. Для підтримки високої економічної ефективності, останні повинні бути динамічними та гнучкими, періодично реформуватися відповідно до нових викликів, що стоять перед мінливою кон'юнктурою на ринку.
Методи роботи	За наявності трудомістких процесів більш складні методи роботи стають досить перспективними для забезпечення підвищення ефективності в регіоні. Постійне вдосконалення методів роботи передбачає систематичний аналіз стану робочих місць та їх атестації, модернізацію персоналу, узагальнення та використання позитивного досвіду, накопиченого в інших регіонах.
Стиль управління	Він поєднує в собі професійну компетентність, ефективність та високу етику стосунків між людьми, практично впливає на всі напрямки діяльності в регіоні. Від нього залежить, в якій мірі враховуються зовнішні фактори та підвищення ефективності діяльності в регіоні. Тому правильний стиль управління як складової частини сучасного менеджменту є ефективним фактором підвищення ефективності будь-якого регіону.
Державна економічна й соціальна політика	Суттєво впливає на ефективність суспільного виробництва. Основними її елементами є: а) практична діяльність силових структур; б) різні види законодавства (законодавча діяльність); в) фінансові інструменти (заходи, стимули); г) економічні норми та правила (регулювання доходів і винагород, контроль цін, ліцензування певної діяльності); д) ринкова, виробнича та соціальна інфраструктура; ж) макроекономічні структурні зміни; з) програми приватизації державних підприємств (організацій); к) комерціалізація організаційних структур не виробничої сфери.
Інституціональні механізми	Для постійного підвищення ефективності всіх суб'єктів господарювання держава повинна створити відповідні організаційні передумови, які забезпечать постійне функціонування на національному, регіональному чи галузевому рівнях спеціальних інституційних механізмів – організацій (науково-дослідні та навчальні центри, інститути, асоціації), їхня діяльність повинна зосередитись на: 1) вирішенні ключових проблем підвищення ефективності різних виробничо-економічних систем та економіки країни в цілому; 2) практичне втілення стратегії та тактики розвитку національної економіки на всіх рівнях влади.
Інфраструктура	Важливою передумовою підвищення ефективності діяльності в регіоні при достатньому рівні розвитку мережі різних ринкових інститутів та виробничої та комерційної інфраструктури. Зараз усі бізнес-структури користуються послугами інноваційних фондів та комерційних банків, фондів вбж (товарні, фондові, робочі) та інших інституцій ринкової інфраструктури. Безпосередній вплив на результативність діяльності в регіоні справляє належний розвиток виробничої інфраструктури (комунікації, спеціалізовані інформаційні системи, транспорт, торгівля тощо). Важливою для ефективного розвитку всіх структурних елементів економіки є наявність широкої мережі закладів соціальної інфраструктури.
Структурні зміни в суспільстві	Вони також впливають на результати діяльності на різних рівнях управління. Найважливішими є структурні зміни економічного та соціального характеру. Основні з них: а) технології, дослідження та розробки, що супроводжуються революційними проривами у багатьох галузях знань (частка імпортованих та вітчизняних технологій); б) склад та технічний рівень основних фондів (основного капіталу); в) масштаби виробництва та діяльності (переважно через деконцентрацію через створення малих та середніх підприємств та організацій); г) схеми зайнятості в різних виробничих та невиробничих галузях; д) склад персоналу за статтю, освітою, кваліфікацією тощо.

Джерело: сформовано за результатами дослідження

Лише вміле використання всієї системи перелічених чинників може забезпечити достатні темпи зростання соціально-економічного розвитку Вінницького регіону [9].

Під час обґрунтування та аналізу усіх показників соціально-економічного розвитку Вінницького регіону слід враховувати низку

факторів, які впливають на ефективність регіональної політики (рис. 3).

Також слід відзначити, що фактори, які впливають на соціально-економічний ріст Вінницького регіону, можуть бути класифіковані за трьома основними ознаками (рис. 4).

Рис. 3. Основні фактори підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу

Джерело: сформовано на основі [8]

Рис. 4. Класифікація ознак підвищення ефективності ресурсного потенціалу

Джерело: сформовано на основі [8]

Звичайно, ефективність регіональної політики базується на раціональному використанні виробничого потенціалу, максимальному скороченні різного роду втрат, режиму економії затрат і ресурсів (табл. 7).

Недостатнє використання основних компонентів наявних ресурсів спричиняє деформацію виробничої структури, стримує та знижує ефективність виробничої діяльності, що вимагає розроблення та впровадження розумних заходів щодо створення механізму забезпечення збереження, розширення та раціоналізації використання ресурсного

потенціал у Вінницького регіону [1; 2]. Жорстка конкуренція в економічному просторі вимагає від Вінницького регіону підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів господарювання, що діють в межах області.

Висновки. Значне поліпшення ефективності регіональної політики можливе у разі застосування сучасних методів управління. Також створення умов для динамічного збалансованого розвитку Вінницького регіону, усунення основних нерівностей допоможе максимально наблизити послуги до населення, збільшить спроможність територіальних

Таблиця 7

Основні складники впливу регіональної політики на соціально-економічний розвиток Вінницького регіону

Головна мета регіональної політики Вінниччини – підвищення конкурентоспроможності регіону
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ:
інституційні:
– агенції підтримки інновацій
– агенції регіонального розвитку
– державні і регіональні координаційно-дорадчі структури
– спеціальні центральні органи влади
– центри трансферу технологій
концептуально-правові:
– проекти, програми міжрегіональної, міжмуніципальної, транскордонної взаємодії
– стратегії, програми і проекти щодо розвитку регіонів
– угоди між органами влади, бізнесом і соціальними суб'єктами
фінансові:
– бюджети всіх рівнів
– гранти, дотації, позики, податки
ОСНОВНІ ПІДХОДИ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ:
– використання точок зростання
– вирівнювання розвитку територій
– забезпечення комплексного розвитку
– забезпечення сталого розвитку
– мережевий підхід
– підтримка і стимулювання розвитку
– поліцентричний розвиток
– реалізація ендogenous, інноваційного та конкурентного потенціалу регіону
ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ:
– збереження довкілля
– консолідація суб'єктів регіональної політики
– надання якісних публічних послуг населенню
– підтримка розвитку підприємництва
– реалізація соціального і людського потенціалу

Джерело: сформовано за результатами дослідження

громад та їх представницьких органів самостійно вирішувати місцеві питання.

Як показує досвід провідних країн світу, за допомогою ефективного менеджменту можна суттєво покращити якість життя в регіоні, за рахунок державних важелів знизити витрати виробництва і підвищити ефективність функ-

ціонування підприємств у регіоні. Також важливим поштовхом до цього є використання мотиваційного механізму залучення людського потенціалу до участі в управлінні на різних регіональних рівнях, посилення стимулів до створення і впровадження раціоналізаторських пропозицій.

Список літератури:

1. Бондаренко Л.М. Ресурсний потенціал регіону та напрями удосконалення його використання. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. URL: <https://www.google.com/url?> (дата звернення: 30.07.2019).

2. Гончарук І.В., Томашук І.В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальні аспекти. *Економіка. фінанси. менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 4(32). С. 19-30.

3. Орлатий М.К. Ресурсний потенціал регіону : навч. посіб. / авт.-упоряд. : М.К. Орлатий, С.А. Романюк, І.О. Дегтярьова та ін. ; за заг. ред. М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2014. – 724 с.

4. Офіційний сайт Вінницької ОДА. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/analytika/16760-analychna-dovidka-za-2018-rik-shchodo-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-vinnytskoyi-oblasti> (дата звернення: 14.06.2019).

5. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.07.2019).

6. Семенов В.Ф. Дослідження рівня використання економічного потенціалу регіону: Монографія: / За ред. Семенова В.Ф., Руденко О.І., Одеса: *Одеський національний економічний університет*, 2012. 150 с.

7. Tomashuk I.V. (2017) Problemy ta perspektyvy upravlinnia rozvytkom silskykh terytorii. [Problems and prospects of management development of rural territories]. *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 3 (2017), no. 5 December, pp. 214-220

8. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства. URL: http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedzment/tom4/48_Paseka.htm (дата звернення: 23.08.2019).

9. Чинники підвищення ефективності виробництва. URL: https://pidruchniki.com/82252/ekonomika/chinniki_pidvischennya_efektivnosti_virobnitstva (дата звернення: 04.08.2019).

References:

1. Bondarenko L.M. Resursnyi potentsial rehionu ta napriamy udoskonalennia yoho vykorystannia [Resource potential of the region and directions for improving its use] Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk. URL: <https://www.google.com/url?> (accessed 30 July 2019).

2. Honcharuk I.V., Tomashuk I.V. Derzhavne rehuliuвання rozvytku resursnoho potentsialu silskykh terytorii: zahalni aspekty [State regulation of rural potential resource development: general aspects] *Ekonomika. finansy. menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. 2018. № 4(32). pp. 19-30. (in Ukrainian).

3. Orlatyi M.K. Resursnyi potentsial rehionu [Resource potential of the region]: navch. posib. / avt.-uporiad. : M.K. Orlatyi, S.A. Romaniuk, I.O. Dehtiarova ta in. ; za zah. red. M.K. Orlatoho. K. : NADU, 2014. 724 p. (in Ukrainian)

4. Ofitsiynyi sait Vinnytskoi ODA [The official site of the Vinnitsa Regional State Administration] URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/analytika/16760-analychna-dovidka-za-2018-rik-shchodo-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-vinnytskoyi-oblasti> (accessed 14 June 2019).

5. Ofitsiynyi sait derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine] URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 18 July 2019).

6. Semenov V.F. Doslidzhennia rivnia vykorystannia ekonomichnoho potentsialu rehionu: Monohrafiia: [Research of the level of utilization of the economic potential of the region: Monograph] / Za red. Semenova V.F., Rudenko O.I. Odesa: *Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet*, 2012. – 150 p. (in Ukrainian).

7. Tomashuk I.V. (2017) Problemy ta perspektyvy upravlinnia rozvytkom silskykh terytorii [Problems and prospects of management development of rural territories] *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 3 (2017), no. 5 December, pp. 214-220 (in Latvia).

8. Faktory pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpriemstva [Factors of increase of efficiency of activity of the enterprise] URL: http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom4/48_Paseka.htm (accessed 23 August 2019).

9. Chynnyky pidvyshchennia efektyvnosti vyrobnytstva [Factors of increase of production efficiency] URL: https://pidruchniki.com/82252/ekonomika/chinniki_pidvischennya_efektivnosti_vyrobnitstva (accessed 04 August 2019).